

RECENZE A ZPRÁVY O LITERATUŘE / REVIEWS AND BRIEF NOTICES

Jiří GLONEK, Na Jeseníky! O putování jesenickými horami, turistických bedekrech a mapách do roku 1945. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci 2019 (2020), 575 s. ISBN 978-80-7053-327-7

„Tajemné Jeseníky“, slovy moderního reklamního sloganu, přitahují svými krásami nejen zástupy turistů, ale také zájem regionálních historiků. A není divu. Lokalita je bohatá jak svými přírodními krásami, tak jedinečnou a nezřídka pohnutou historií. S kulturním a demografickým zvratem, který oblast Jeseníků postihl v roce 1945, se tato krajina vyrovnává dodnes a právě díky zápalu historiků, archivářů i muzejníků se poslední dobou daří umazávat různá bílá místa. Zmíňme namátkou poutavé místopisné črty (Drahomír Polách), dějiny obcí (Pavel Macháček) i mapování zaniklých lokalit Jesenicka (Pavel Macháček, Květoslav Growka).

Do této série přibyla letos další pozoruhodná publikace, jejímž autorem je Jiří Glonek, pracovník olomoucké vědecké knihovny. Autor dříve vydal záslužnou práci o zaniklých obcích Vojenského újezdu Libavá (2007). Jeho nová kniha vznikla po několikaleté badatelské práci a přináší ucelený pohled na rozvoj jesenické turistiky od 19. století; na rozdíl od dějin turistických spolků (Marcin Dziedzic) si všímá zejména postupného budování infrastruktury turismu, tedy značení tras, vzniku turistických chat, bedekrů a map jako nezbytných pomůcek pro individuální poznávání jesenické přírody. Právě mapa stála vlastně u zrodu Glonkovy publikace, konkrétně jeho náhodný objev jediného existujícího exempláře nejstarší turistické mapy Jeseníků z roku 1881, jejímž autorem byl Johann Ripper, zeť Vincence Priessnitze.

V úvodních kapitolách se autor zamýšlí nad vývojem vztahu člověka k horám. Od starověku vyvolávala divoká horská krajina spíše obavy z neznáma, horské štíty pak bázlivou úctu a respekt. Autor nicméně připomíná známý (byť ne úplně věrohodný) literárně zpracovaný výstup Petrarkův na provensálskou horu Mont Ventoux (1336), který naznačoval i estetický zájem o horskou krajinu, který o století později vyznával například A. S. Piccolomini. V 16. století lákaly hory zejména přírodovědce, jejichž odborný zájem šel ruku v ruce s hlubším vztahem k nehostinné přírodě. Zásadní zvrat v estetickém vnímání horské krajiny, nezbytný pro rozvoj turistiky 19. století, však přineslo až 18. století (E. Burke, W. Gilpin, U. Price); pod vlivem Rousseauových děl pak autor přímo hovoří o „úprku do přírody, do hor“.

Pro nezasvěceného může být překvapivé, že Jeseníky počátkem 19. století už zdaleka nepředstavovaly panenskou krajinu. Řadu desítek let byly předmětem hospodářské exploatace; autor zmiňuje, že už v polovině 18. století „se proto místo ještě nedávných pralesů rozprostíraly i v odlehlých horských končinách těžbou velmi zpustošené porosty“, což později vyvolalo potřebu regulace (lesní zákon z roku 1852). Už od 14. století máme řadu zajímavých pramenů svědčících o postupném zahušťování sítě stezek a lidských sídel – východisek pro dobývání rud, drahých kovů a těžby dřeva. Postupné zabydlování krajiny dokládaly nejen hraniční kameny a značky jednotlivých panství, ale také různé drobné stavby, jak je zachycují mapová díla od 16. století. Od 60. let 16. století je také doložen název pohoří (Jeseníky).

Počátky turistiky v Jeseníkách jsou od konce 18. století spjaty se zájmem přírodovědců a jiných badatelů, neboť „známější Krkonoše jim již byly malé“. Ti se do horské přírody vydávali ze dvou lázeňských středisek (Karlova Studánka, Lázně Jeseník); Glonek při-

pomíná mj. botaniky H. E. Grabowského, F. A. Kolenatiho, astronoma A. M. Davida či topografy F. Ense a R. Kneifela. Propagace Jeseníků F. Mückuschem a časopisem „Redlicher Verkündiger“ (1814) vedla k zachycení Jeseníků v turistických příručkách vydávaných od konce 20. let 19. století (J. Berndt, J. Krickel, C. Schweitzer ad.). První turistický průvodce věnovaný pouze Jeseníkům vyšel až v roce 1844 (G. Mayer).

V dalších kapitolách Jiří Glonek provází čtenáře jesenickou krajinou jedinečnou optikou série turistických příruček, map a bedekrů, všimá si zároveň procesu ustalování zeměpisného názvosloví řady lokalit (v němčině i češtině) či vybavení a oděvu turistů (a turistek). Věnuje se samozřejmě ustavení Horského spolku moravsko-slezských Sudet a Jeseníků (MSSGV) v roce 1881 a jeho pestrým aktivitám; spolek se stal hlavní oporou organizované turistiky v následujících dekádách, jen částečně doplněnou činností Klubu českých turistů po roce 1918. Závěr knihy pak přináší autorův pokus o první (chronologicky řazený) soupis jesenických turistických map a průvodců do roku 1945 (s. 451-523). Kromě bibliografických údajů obsahuje komentář i náhledy obálek publikací a map.

Zvláštní pozornost zasluhuje obrazový doprovod publikace. Je totiž svěbytnou součástí práce tvořící téměř polovinu jejího rozsahu. Čtenář může ocenit krásu starých map (a jejích výřezů) dotvářejících výklad o různých jesenických lokalitách, dále zde nalezne řadu unikátních dobových fotografií, kvalitní reprodukce pohlednic a reklamních plakátů. Pohledy na staré snímky přitom funkčně doplňují současné fotografie různých lokalit i reprodukce krajinomaleb (autorem je Adam Kašpar). Kniha milovníky Jeseníků opravdu zaujala; svědčí o tom výmluvný fakt, že už v lednu 2020 byl náklad 1500 výtisků vyprodán a vydavatel zajistil její dotisk.

Jiří Knapík

Edd. Peter Švorc – Peter KOVAL, Rok 1919 a Československo. Postavenie a premeny periférií nového štátu v procese jeho konštituovania. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2020, 346 s. ISBN 978-80-555-2527-3

Období let 1919 nesporně patřilo ke zlomovým momentům v novodobých dějinách střední Evropy. Přesto je tato éra v tuzemském prostředí v porovnání s pozdějšími milníky (1938, 1949, 1948, 1968, 1989) společensky i badatelsky reflektována výrazně méně. Tuto okolnost si lze vysvětlit jak výrazným časovým odstupem, tak existencí poměrně konstantního národně-osvobozenického narativu, který nebyl ani v komunistické a postkomunistické éře vystaven zásadní revizi, již by bylo možno srovnat například s celospolečenskými debatami o „osvobození“ či „dobytí“ českých zemí Rusou armádou na jaře 1945.

Cenné syntézy počátků československé státnosti přinesli ze současníků Ferdinand Peroutka a z polistopadových historiků především Antonín Klimek a Zdeněk Kárník. Všechny uvedené autory však spojuje koncentrace na celostátní politický vývoj a na roli mocenských elit. Pohled do regionů a do světa každodennosti vnáší celá řada drobnějších případových studií, rozptýlených v různých publikacích. O komplexnější přístup usiluje recenzovaná publikace. Ta zasluhuje pozornost již kvůli zaměření na periferní oblasti formující se republiky, čímž se odlišuje od převážně centrálního „pražského“ pohledu shora jmenovaných autorů. Šíře autorského kolektivu také zaručuje pestrost a interdisciplinaritu autorských přístupů.

Při listování knihou, koncipovanou jako kolektivní monografie, je na první pohled jasné, že text má spíše podobu konferenčního sborníku. Jednotlivé kapitoly tedy nejsou propojeny jednotící linií, jde o samostatné příspěvky věnované disparátním tématům. Editori rezignovali na rozčlenění statí do tematických sekcí, takže se v knize bez zjevné-

ho konceptu prolínají texty věnované Slovensku, česko-německému pohraničí a dalším regionům. Vzhledem k místu vydání nepřekvapí, že dominuje slovenská a rusínská tematika. Oproti tomu z periferních oblastí ČSR není zastoupeno např. Těšínsko, kde právě v meritorním roce 1919 probíhal značně intenzivní ozbrojený a diplomatický konflikt. Ani poměrně stručný úvod (1,5 tiskové strany) neposkytuje metodické vodítko, které by vysvětlovalo cíle a strukturu publikace. Absentuje též úvodní zhodnocení stavu výzkumu, stejně jako bilanční závěr.

Navzdory jisté tematické roztroušenosti kniha zasluhuje pozornost díky řadě podnětných kapitol, resp. článků. Vedle textů Petra Švorce a Istvána Janka o Slovenské lidové republice zmiňme studii Romana Holce o Dunaji jako geopolitickém fenoménu, která svým pojetím přesahuje geografické vymezení publikace. Petr Karlíček se zaměřil na reflexi bojů o Slovensko v humoristických časopisech. Za podnětnou lze označit též studii Václava Ledvinky o reflexi slovenské problematiky v dokumentech pražské samosprávy.

Hojně jsou zastoupeny texty, věnované německé menšině v ČSR. Olomoučtí akademici Pavel Kreisinger a Karel Podolský se zaměřili na střet německých demonstrantů se státními ozbrojenými složkami ve Šternberku v březnu 1919, plzeňský archivář Karel Řeháček čtenářům přiblížil problematiku českého menšinového školství. Cenná je též biografie českého národoveckého aktivisty v oblasti „Deutschböhmen“ Františka Cajthamla z pera Jana Grisi.

Zajímavý vhled do každodennosti státní správy v převratovém období představuje článek Anny Blatecké o věznicích Mírov v době počátků republiky. Od politických a vojenských dějin do sféry vědy a kultury čtenáře zavádějí stati Jiřího Martínka o výpravě českých přírodovědců na Slovensko a Luboše Marka o kinematografii na Podkarpatské Rusi.

Navzdory jisté disparitnosti a metodické neukotvenosti tak lze recenzovanou knihu označit za hodnotný přínos k dějinám přelomového období „mezi monarchií a republikou“.

Ondřej Kolář

Jan DVOŘÁK – Jaroslav FORMÁNEK – Adam HRADILEK, Čechoslováci v Gulagu II. (Příběhy krajanů popravených či vězněných v Sovětském svazu).

Praha: Česká televize – Ústav pro studium totalitních režimů. 2018, 221 s.

ISBN 978-80-7404-311-6; 978-80-88292-13-5

Kniha historiků pražského Ústavu pro studium totalitních režimů Adama Hradilka (1976) a Jana Dvořáka (1982), vytvořená ve spolupráci s publicistou a spisovatelem Jaroslavem Formánkem (1960), představuje volné pokračování dokumentárního cyklu České televize *Čechoslováci v Gulagu* (2017) a na něj navazující publikace *Čechoslováci v Gulagu (Životní osudy krajanů postižených politickými represemi v Sovětském svazu)*, vydané v roce 2017 u příležitosti stého výročí ruské revoluce roku 1917.

Atraktivita tématu, zájem široké čtenářské veřejnosti, ale především pokračující výzkum přinutily autory výše zmíněných publikačních počinů pokračovat v započatém díle a prezentovat další osudy československých občanů perzekuovaných ve 20. - 50. letech 20. století na území bývalého Sovětského svazu.

Autoři se při řazení nových příběhů přidrželi, stejně jako u předchozí publikace s názvem *Čechoslováci v Gulagu (Životní osudy krajanů postižených politickými represemi v Sovětském svazu)*, zavedené periodizace sovětských politických represí na dobu meziválečnou, období druhé světové války a dobu poválečnou. V prvním oddílu knihy, věnovanému období tzv. Velkého teroru, se čtenáři vedle dramatických příběhů tanečnice Gertrudy Arosevové a letce Jana Březiny seznámí také s pohnutými životními osudy dvou vězňů Gulagu - učitele Jaroslava Martínka a důlního specialisty Josefa Kličky,

a popraveného důlního specialisty Jaroslava Štrombacha. Období druhé světové války, popisované ve druhé části knihy, které pro československé občany, hledající v Sovětském svazu záchranu před německou a maďarskou okupací, skončilo uvězněním v Gulagu, představují osudy studenta Mikuláše Véghe a učně Ernesta Breinera, kteří uprchli kvůli svému židovskému původu, a dvou protinacistických odbojářů Vladimíra Levory a Pravomila Raichla. Zvěrstva poválečných represí symbolizuje životní příběh nejdéle v Gulagu vězněného československého občana, ostravského advokáta Karla Goliatha a dvou zavlečených na území Sovětského svazu - politika Štěpána Kločuraka a inženýra Pavla Zoce.

Všech dvanáct příběhů, sestavených na základě vlastních výzkumů, rozhovorů s rodinnými příslušníky a s pomocí dostupné literatury, je vhodně doplněno dobovými fotografiemi, reprodukcemi autentických archivních dokumentů a fotodokumentačním materiálem pořízeným v zahraničních archivech a na studijních cestách. Zájemci o problematiku ocení také soudobé fotografie míst, na kterých se aktéři jednotlivých příběhů pohybovali.

Přestože se některé příběhy (např. Ernesta Breinera, či Karla Vaše, zveřejněného v prvním díle knihy) objevily formou rozhovoru již v publikaci *Židé v Gulagu* (2017) stejných autorů, neztrácí jejich převyprávění do souvislého textu nic své autenticity. Kniha *Čechoslováci v Gulagu II. (Příběhy krajanů popravených či vězněných v Sovětském svazu)* pomáhá udržovat při životě příběhy, které měly být zapomenuty, a nechává skrze psaná slova promlouvat hlasy, které měly být umlčeny.

Kamil Rodan

Karel Hartmann, Terezínská epopěj – To je ghetto. Praha: Academia 2017, edice Paměť, 302 s. + 24 s. obrazová příloha. ISBN: 978-80-200-2742-9

Po řadě vzpomínkových knih na terezínské ghetto a na život v koncentračních táborech za druhé světové války (např. Eva Rodenová – Rudolf Roden, *Životy ve vypůjčeném čase*, Praha 2007; Tomáš Radil, *Ve čtrnácti sám v Osvětimi*, Praha 2009; Miklós Nyiszli, *Byl jsem Mengeleho asistentem*, Praha 2009 ad.) vydalo v roce 2017 nakladatelství Academia dlouho zapomenutou knihu Karla Hartmanna *Terezínská epopěj*, která se svým obsahem i formou odlišuje od všech předešlých. Výrazná osobnost prvorepublikového Československa, Karel Hartmann (1885–1944), který se jako známý pražský advokát, aktivní sportovec (tenista, hokejista a lyžař, v letech 1920–1923 člen stříbrného, zlatého a bronzového mezinárodního mužstva ČSR na mistrovstvích Evropy), sportovní činovník (viceprezident Mezinárodní federace ledního hokeje, prezident Českého svazu ledního hokeje a viceprezident fotbalového klubu AC Sparta), příležitostný novinář, člen operního sboru pražské Uránie, malíř českého venkova, básník a předkladatel účastnil aktivně veřejného života, se bezprostředně po transportu rodiny do Terezína v červenci 1942 věnoval zaznamenávání každodenních zážitků z ghetta.

Ovlivněn dobovým zájmem o historické příběhy psané ve verších i vlastním překladem epické básně Kalich a meč svého strýce Moritze Hartmanna, zvolil autor literární formu epopěje. Na malých lístcích, ukrytých před deportací rodiny do Osvětimi v polovině října 1944 do hlíny terezínského ghetta, vrší Hartmann bez aktuální potřeby chronologie příběhy denního života i filozofické úvahy o židovství (kterým se v multikulturním prostředí Prahy nikdy nezabýval) a lidství. Při čtení sugestivně napsaných kapitol (*Ghetto, Freizeit, Polský transport, Zřízení, Ghattowache, Hroby, Banka, Popravy, Gratulace jedné paní, Sčítání, Okrašlování, Sport, Film, Kousek utopie*) pozoruje čtenář v souvislosti s prožívanými událostmi postupnou proměnu textu i jeho významu. Z prosté deníkové formy, zvolené na počátku, kdy se autor věnuje popisu prostředí, do kterého se s manželkou a dvěma

syna z intelektuálního prostředí Prahy dostal, se postupně zamýšlí nad realitou ghetta, kterou glosuje satirickými poznámkami. Ani v předtuše blížícího se konce (ve snaze nepřipustit si definitivní odchod z pozemského světa) však po příznivých zprávách z jara 1944 neztrácí optimismus a víru v osvobození, záchranu života a navzdory pokračujícím transportům na Východ i přežití rodiny. Přesto počítá i s touto variantou, proto se v očekávání chmurné budoucnosti obrací v závěru díla k těm, kteří budou mít štěstí a přežijí.

Hartmannův text je originálním svědectvím vzdělaného člověka o zrůdnostech doby a svévoli mocných. Přestože se Karlu Hartmannovi a jeho manželce Edith (jejíž kresby získal na podzim 2019 terezínský památník darem) nepodařilo na samý závěr druhé světové války přežít osvětinské peklo, pečlivě ukrytý rukopis Terezínské epeje byl jejich syny Janem a Jiřím nalezen a nabídnut tehdejšímu nakladatelství Družstevní práce k vydání. Nezájem nakladatelství a emigrace bratří Hartmannových po únorovém převratu roku 1948 do zahraničí zabránily v dalších desetiletích vydání rukopisu a zapříčinily jeho ztrátu. Teprve události po pádu železné opony a příležitostné návštěvy Jana Hartmanna v Československu umožnily navázat nová jednání o vydání strojopisného přepisu původního díla. Nakladatelství Academia tak v roce 2017 přineslo českému čtenáři po více než sedmdesáti letech od vzniku díla původní text, opatřený poznámkami Blanky Svadbové, doslovem Milana Šroubka a Zdeňka Zbořila, Dopisem Jiřího bratrovi z pochodu smrti, stručným životopisem Karla Hartmanna a bohatou fotografickou přílohou včetně kreseb Edith Hartmannové ze sbírek Památníku Terezín. Literárně i obsahově zajímavé dílo si plně zaslouží pozornost odborné i laické veřejnosti.

Kamil Rodan

**Soňa Červená, Stýskání zakázáno – Kousek mého divadelního děje-pisu a země-pisu. Praha: Academia 2019, edice Paměť, 430 s. + CD.
ISBN: 978-80-200-2952-2**

Přestože paměti pěvkyně Soni Červené (1925), nazvané Stýskání zakázáno, vyšly po jejím návratu z emigrace ve třech českých a jednom německém vydání, rozhodlo se nakladatelství Academia vydat v roce 2019 v edici Paměť znovu přepracované a doplněné vydání. Soňa Červená se v duchu podtitulu knihy Kousek mého divadelního děje-pisu a země-pisu rozhodla za pomoci svého přítele a jazykovědce Jana Králíka provést čtenáře po klikaté cestě svého života.

Ve dvaadvaceti kapitolách pootevírá Soňa Červená dveře svých tajných komnat a v přísně chronologickém sledu objasňuje čtenáři události dávno zapomenutých let. Komplikovaný příchod na svět a boj o přežití, složité rodinné poměry, pohnuté dětství, okouzlení hudbou a divadlem, události druhé světové války, svatba s továrníkem, kontakty se Státní bezpečností, rozvod, počátky divadelní a filmové kariéry, svět opery a první profesionální angažmá v brněnském Státním divadle – to jsou jen některá ze zastavení Soni Červené při putování po českých luzích a hájích. Následné angažmá v berlínské opeře Unter den Linden, úspěchy na operním jevišti a titul komorní pěvkyně předznamenal na dlouhá desetiletí působiště Káci z Voskocovy a Werichovy adaptace amerického muzikálu Divotvorný hrnec. Sukces na jevišti, vykoupený složitým vyjednáváním s východoněmeckou tajnou službou Stasi i komunistickou Státní bezpečností, stál u rozhodnutí Soni Červené emigrovat v lednu 1962 na Západ.

„Teprve ve chvíli, kdy jsem přejela do Západního Berlína, spadl ze mne tlak nejen posledních dní, ale let. Uvědomovala jsem si, že všechno, co jsem kdy a kde dokázala, nechávám za sebou a že tady začínám znovu. Ale vědomí, že mohu vzít svůj život do vlastních rukou, že konečně za sebe budu rozhodovat sama, mi dodávalo síly a odvahy.“ Těmito slovy popisuje Soňa Červená v pamětech svůj odchod za svobodou. Přestože

představitelka významných postav světového i českého operního repertoáru vystupovala na jevištích předních operních domů a spolupracovala s nejlepšími světovými dirigenty, chybělo jí to nejcennější – domov.

Paměti Soni Červené tvoří útržky více či méně otevřených vzpomínek doplněných o archivní materiály v podobě fotografií, citací dobových kritik a přehledů nahrávek a rolí. Vědomá snaha Soni Červené představit českému čtenáři své úspěchy na zahraničních operních scénách však vede (zejména ve druhé části knihy) k upozadění soukromého života a přílišné systematičnosti a zkratkovitosti. I přesto se paměti Soni Červené, jejichž součástí je také kompaktní disk s vybranými nahrávkami, řadí vedle dvoudílných pamětí herečky Vlasty Chramostové (*Byl to můj osud – Na přeskáčku I.*, Praha 2018 a *Byl to můj osud – Na přeskáčku II.*, Praha 2018) k významným biografickým počinům posledního desetiletí.

Kamil Rodan

Kamil RODAN, Neklidné století aneb Žít se ctí. Opava: Slezské zemské muzeum 2019. 256 s. + 32 s. barevné přílohy. ISBN 978-80-87789-59-9

Nová kniha Kamila Rodana svým tématem poněkud vybočuje z hlavního tématu autora vědeckého okruhu výzkumu. Její vznik byl však připraven některými Rodanovými studii, publikovanými v odborných časopisech (*Žít se ctí aneb účast Věry Běhalové na církevním procesu Bárta a spol. na počátku 50. let 20. století; Život po boku válečného hrdiny*). Na monografii je patrné, že vznikla na základě minuciózní práce s prameny různého typu, zejména však na rozhovorech s aktéry obsazenými do hlavních rolí. Kombinace všech dostupných zdrojů dala vzniknout knize, která se obsahem tématu vymyká z klasické řady publikací zabývajících se dějinami architektury, vojenství a kultury v regionu střední Moravy.

Práce Kamila Rodana je rozdělena na dvě základní části. V první, obecné části, nám autor přibližuje školní prostředí jedné z elitních škol moravského maloměsta a zároveň přináší netradiční obraz každodennosti třicátých let minulého století v Prostějově. Čtenářům je předloženo nejen personální obsazení učitelského sboru vybraného ročníku dívčího reálného gymnázia v Prostějově, ale také velmi zevrubně nastíněn pedagogický plán vzdělávání ve třicátých letech minulého století. Výčet každoročně se opakujících oslav 28. října, upálení Jana Husa, narozenin prezidenta T. G. Masaryka či účasti na jiných výročích, tak typických pro prvorepublikové ČSR, mohou na jednu stranu pro běžného čtenáře působit stereotypně, nicméně právě tyto maličkosti podtrhují pravý účel Rodanovy práce – přiblížit myšlení a mentalitu vybraného vzorku studentů oktávy A z roku 1941. V případě některých členů pedagogického sboru je detailně zachycena nejen samotná školní činnost, ale také mentalita vyučujícího a hlavně občanská či politická angažovanost v regionu.

V úvodní části rovněž nechybí ani zmínka o sociálním postavení rodičů studentů, které do jisté míry určovalo jejich společenský statut v hanáckém Jeruzalému. V jedné třídě se tak ocitly dívky (později i chlapi) pocházející z rodin dělníků, menších i větších rolníků, městských, státních i firemních úředníků, odborných učitelů, představitelů vojska, podnikatelů i technické inteligence. Vzájemné stýkání a potýkání studentů se školním životem je inspirativně propojeno s ukázkami každodennosti středomoravského maloměsta v třicátých letech minulého století. Rodan čtenářům předkládá obraz „standardu“ prostějovských středních a vyšších společenských vrstev, ale hlavně jejich zvyky, jako například u koho nakupují, kde se fotografují, které akademické malíře preferují, jaké je jejich kul-

turní vyžití apod. Vzájemné propojení všech uvedených vlivů spoluvytvářelo hodnotový žebříček studentů a do jisté míry předurčilo formování stanovisek v budoucím životě.

Druhá část monografie přibližuje pětadvacet nevšedních lidských příběhů. Osudy 21 dívek a čtyř chlapců jsou názornou ukázkou životů jedinců ve 20. století. Nejvýraznějším rysem publikace je skutečnost, že dějiny dané doby z ní vystupují bezprostředně a v přímém dotyku s konkrétním životním příběhem. Čtenáři se mohou seznámit mj. s osudy technika, absolventkou farmacie, úřednicemi, historičkou umění, právníkem, prodavačkou, ale také i s lesním inženýrem. Nejpočetnější zastoupení se dostalo oboru školství. Životní příběhy jednotlivých studentů a studentek totiž před čtenářem vystupují v podobě plastické a komplexní, v řadě případů jsou texty pojaty dojemně a výrazně evokují myšlenky o pomíjivosti tohoto světa či otázky o skutečných a elementárních hodnotách našeho pozemského bytí. Zejména je však třeba ocenit až mimořádnou stylistickou vyspělost autora. Text se velmi dobře čte a jistě zaujme i čtenáře stojícího mimo historickou obec.

Je vcelku logické, že mezi jednotlivými kapitolami panuje určitá nerovnoměrnost. Ta byla bezesporu ovlivněna rozdílností v množství dochovaného materiálu a také tím, že některé příběhy jsou poutavější, a proto jim poskytl autor větší prostor. Ke čtenářsky nejzajímavějším patří osudy Věry Běhalové, Zdeňky Jančíkové, Leopoldy Peřinové, Stanislava Miškaříka nebo Zdeňka Toběrného. Informační cenu však mají bezesporu všechny příběhy. Nad jejich komplexností a relevantností panuje určitý stín pochybnosti, neboť při jejich zpracování byl autor publikace odkázán mimo jiné i na paměť zúčastněných osob a s tím spojenou možnou selekci osobně citlivých dat.

Největší handicap monografie spočívá v absenci poznámkového aparátu. Do jisté míry je sice kompenzován rozdělením literatury a pramenů podle jednotlivých studentů, avšak pro úvodní část, se jeho nepřítomnost nahradit nepodařilo. Na druhou stranu je třeba přiznat, že u publikací tohoto typu, nebývá vždy vyhotoven. Z typografického hlediska se mi zdá nadbytečné zdvojení jmen studentů u každého medailonku.

Populárně odborný styl publikace je velmi vhodně doplněn o doprovodný slovníček osobností a pojmů, čímž umožňuje i méně odborně vzdělaným čtenářům snadnější orientaci a pochopení některých událostí a souvislostí. I když i zde je pravdou, že některým pojmům věnoval autor nadbytečně více prostoru. Závěrečné přílohy ukazují přehled předmětů pro osmiletá gymnázia, jmenné seznamy studentů oktávy A s důrazem na jejich sociální zařazení, rodiště a bydliště, s přehledem maturitních předmětů a jejich hodnocením a jako poslední seznam studentů s přehledem maturitních otázek. Velkým přínosem je obrazová příloha, která všem příběhům dodává na autenticitě a celkově napomáhá "vtažení do příběhu".

Oldřich Václavík